



## **GEPATIT A INSON ORGANIZMIGA TA'SIRI VA UNI DAVOLSH PROFILAKTIKASI**

*Turdiyev To'ymurod o'tkir o'g'li*

*Abu Ali Ibn Sino nomidagi Buxoro davlat tibbiyot instituti*

**Abstract.** Rubella is a contagious illness you get from the RuV virus. It causes a rash that usually starts on your face and moves down your body. Congenital rubella syndrome (CRS) is the most serious form of rubella. Anyone can get rubella, but the most serious form of rubella, congenital rubella syndrome, affects newborns born to someone who had rubella during pregnancy.

**Keywords:** Congenital rubella syndrome (CRS), Rash, low fever, cough, cataracts, glaucoma.

### **What is rubella (German measles)?**

Rubella is a contagious illness you get from the RuV virus. It causes a rash that usually starts on your face and moves down your body. It can cause serious illness in newborns of people who had rubella while pregnant.

RNK-virus bo'lib, o'tkir virusli jigar shikastlanishiga olib keladi. Uning o'lchami 27-30 nm. Virusning qobig'i yo'q. Genotiplardan qat'i nazar, barcha A turdagi viruslar o'xshash antigen, immunogen va himoya xususiyatlariga ega ekanligi aniqlandi. Ya'ni virusning bir serotipi bir xil standart reagentlar bilan aniqlanadi va bir xil vaktsina bilan oldi olinadi. Gepatit A virusiga yoshidan qat'iy nazar faqat odamlar moyil b'ladi. Hayvonlar ushbu virusga moyil emas. Insonlarda ushbu kasallikdan sog'aygach, Gepatit A ga qarshi doimiy, umrbod immunitet paydo bo'ladi. Dunyoda yuqumli kasalliklarni nazorat qilish bo'yicha xalqaro tashkilotning ma'lumotlariga ko'ra, virusli hepatit A yiliga 1,4 million odamni kasallaydi. O'zbekiston Gepatit A o'rtacha tarqalgan hududlar doirasiga kiradi.

Tegishli sanitariya-gigiyena sharoitiga ega bo'lgan rivojlangan mamlakatlarda virusli hepatitning tarqalish ko'rsatkichi past bo'ladi. Umuman, kasallikka chalinish ehtimoli yuqori bo'lgan kishilarga:

- Ushbu kasallik endemik bo'lgan hududlarga sayohat qilganlar;
- OIV (Odam immun itet tanqisligi virusi) yoki OITS bilan og'rigan (orttirilgan immunitet tanqisligi sindromi) bo'lganlar;
- Giyohvand moddalarni iste'mol qiluvchilar;
- Virusli hepatit B yoki hepatit C bilan kasallangan shaxslar;
- Aholining yopiq guruhlaridagi shaxslar (masalan, o'quvchilar savdo markazlari).

Virusli hepatit A ning yakuni bolalikda ijobiydir, kasallik asimptomatik (alomatlarsiz) tarzda o'tadi, hayot sifatiga ta'sir ko'rsatmaydi. O'smirlik davrda kasallik jiddiy shaklda o'tadi va kasallikdan so'ng qat'iy ravishda parhezga rioya qilish kerak. O'lim holatlari faqat qarilarda kuzatiladi va har 1000 ta holatdan 4 tasini tashkil etadi.



### **GEPATIT A NING QO'ZG'ATUVCHISI VA RIVOJLANISHI**

Gepatit A ning virusi **HAV** (Hepatitis A virus) deb ham ataladi. Virus quruq va issiq sharoitlarga (60 °C) chidamli, sho'r va chuchuk suvda oylar davomida saqlanadi. Ultrabinafsha nurlanishi ostida 1 daqiqada, 121 °C issiqlikdagi avtoklavda 20 daqiqa davomida, xloramin yoki xlor preparatlari bilan ishlov berilganda 5-7 daqiqada nobud bo'ladi.

Virusning nam muhitda chidamliligi: 20-22 °C — 3-4 hafta; 4-6 °C — 3-4 oy; 60 °C — 12 soatgacha; 100 °C — 5 daqiqagacha.

Sog'lom odamning kasallanishi najas-og'iz yo'li bilan amalga oshiriladi. Kasal odamlar najas bilan birga juda ko'p viruslarni chiqaradi va yomon sanitariya-gigiena va suvni ifloslanishi sharoitlarida yuvilmagan qo'llar, suv, meva-sabzavotlar orqali o'giz bo'shlig'iga va qizilo'ngachga, u yerdan ovqat hazm qilish tizimi epitelial hujayralari orqali qonga, qon oqimi bilan esa jigarga hujayralarigacha (**gepatotsitlar**) yetib boradi.

Gepatit A virus faqat gepatotsitlarda ko'payadi va ularga zarar keltiradi, bu esa jigar yetishmovchiligining rivojlanishiga olib keladi. Virusning ortiqcha soni o't suyuqligi yo'lchalari orqali o't xaltasiga, u orqali me'da-ichak trakti orqali tashqi muhitga chiqariladi.

### **VIRUSLI GEPATIT A BELGILARI VA ALOMATLARI**

Inkubatsion davri (virus yuqganidan boshlab birinchi alomatlar rivojlanish davriga qadar) 14-28 kun davom etadi. Shundan so'ng kasallik belgilari rivojlanib, uch davrda kechadi va alomatlar o'ziga xos bo'ladi:

**ZAHARLANISH YOKI FEBRIL DAVR** Tana haroratining 37,0 dan 38,0 °C gacha ko'tarilishi; Tez charchash; Mehnat qobiliyatining kamayishi; Xotira va e'tiborning kamayishi; Umumiy zaiflik; Bosh aylanishi; Bosim tabiatli bosh og'rig'i; Ishtahaning kamayishi; Uyquchanlik; Artralgiya (bo'g'imlardagi og'riqlar); Mialgiya (mushaklardagi og'riq); Vazn yo'qotish; Burun va quloqlarning bitishi; Tomoqdagi qichishish yoki tomoq og'rig'i; Samarasiz yo'talning ko'rinishi.

**DISPEPSIK DAVR** Ishtahanibg kamayishi; Ko'ngil aynishi paydo bo'ladi; Ichak tarkibilik qusish; Og'izda achchiq ta'm paydo bo'lishi; Stomatit (og'iz shilliq qavatidagi yarachalar); Hiqqillash; Jig'ildon qaynashi; Oshqozon sohasidagi og'riqlar; O'ng qovurg'a ostidagi og'riq; Ichakning damlanishi; Qabziyat yoki ich ketishi; Sariq kasal (teri va shilliq pardalarning sarg'ayishi, ko'zlar va lablarda aniqroq seziladi); Siydik rangining to'qlashishi; Najasning rangsizlanishi.

**ASTENOVEGETATIV DAVR** Asabiylashish; Uyqusizlik; Yurak urish tezligining oshishi; Qon bosimining pasayishi; Ruhiy tushkunlik; Injiqlik; Ko'zning yoshlanishi.

### **VIRUSLI GEPATIT A NI DAVOLASH**

#### **DORI-DARMON BILAN DAVOLASH**

Virusli gepatit A uchun maxsus antivirus davo yo'q. Dori vositalari kasallik alomatlari va kasallik paytida hayot sifatini yaxshilashga qaratilgan. Viruslarning hayotiy faoliyati mahsulotlaridan va gepatotsitlarning nobud bo'lishi natijasida hosil bo'lgan zaharlanishni kamaytirish uchun detoksikatsion davo: Reosorbilakt — 200,0 ml vena ichiga tomchilab, kuniga 1 marta; Ringer-Lokk eritmasi — 200,0 ml vena ichiga, kuniga 1 marta; Fiziologik eritmada 5% glyukoza eritmasi — 200,0 ml vena ichiga tomchilab kuniga 1 marta.

Sorbentlar, chunki jigar funktsiyasi buzilganligi tufayli organizm zararli moddalarni qayta ishlay olmaydi: Enterosgel 1 osh qoshiqdan uchun kuniga 3 marta; 1 tadan Smekta kuniga 3-4 marta;

Normaze 25-40 mg (tana vazniga qarab) ovqatdan oldin kuniga 3 marta.



Ovqat hazm qilish normalizatsiyasi uchun fermentlar: Creon 25 000 yoki mezim-forte 20 000 — 1 kapsuladan kuniga 3 marta ovqat bilan birga.

O't pufagidagi safro to'xtab qolishining oldini olish uchun safro haydovchi preparatlar: Allochol — 2 tabletkadan kuniga 3 marta yoki Holosas 1 osh qoshiqdan kuniga 3 marta.

Qorin og'rig'ini pasaytirish uchun spazmolitiklar: Kuniga 3 marta 1-2 tabletkadan No-shpa yoki Mebverni.

Umumiy quvvatlovchi davolash: Stimol 1 qutidan — 2 — 3 marta. Neyrorubin — kuniga 1 marta mushak ichiga 3,0 ml; Vitamin C — 1 tabletkadan (500 mg) kuniga 2 marta.

## KASALLIK KECHISHINI YENGILLASHTIRADIGAN PARHEZ

Oziq-ovqat mahsulotlarini iste'mol qilish kuniga kamida 5 marta kichik qismlarda bo'lishi kerak. Och qoringa kamida 1 stakan suyuqlik ichish kerak.

**Ruxsat berilgan:** Ikkinchi bulonlarda sho'rvalar; Sabzavotli sho'rvalar yoki makaronli sho'rvalar; Bo'tqalar: suli yormasi, manna, guruch, grechka; Makaron; Qaynatilgan mol go'shti, oq tovuq go'shti; Yog'siz baliq turlari; Kefir, smetana, past yog'li tvorog; Qaynatilgan sabzavotlar; O'simlik moyi; Tuxum oqi; Biroz limonli qo'shilgan choy, na'matak qaynatmasi, shakarsiz meva sharbatlari.

**Taqiqlangan:** Yog'li sho'rvalar, okroshka; Bo'tqalardan perlovka, tariq, bug'doy, jo'xori; Dukkaklilar: no'xat, loviya, qushqo'nmas; Go'sht mahsulotlari: jigar, buyraklar, yirik qoramol tillari, yog'li parranda; Yog'li baliq turlari; Sho'r, dudlangan baliq, baliq konservalari; Kolbasa, sosiska; Qaymog'i olinmagan sut, qaymoq; Xom sabzavotlar; Mayonez, xantal, ziravorlar, sirka, adjika, ketchup; Shokolad, tortlar; Qahva, kakao, gazlangan ichimliklar, alkogol.

## GEPATIT A ASORATLARI

O'tkir jigar yetishmovchiligining rivojlanishi; Xolesistit (o't pufagining yallig'lanishi); Xolangit (o't yo'llarining yallig'lanishi).

**KASALLIKNI OLDINI OLISH** Vaktsina (emlash) olish. Xavfsiz va toza ichimlik suvini ichish; Oqova suvlarni ishonchli qayta ishlash va filtrlash; Shaxsiy gigienaga rioya qilish; Faol hayot tarzi olib borish; Sport bilan shug'ullanish; Ish va dam muvofiqligi;

## Foydalanilgan adabiyotlar:

1. M.V. Majidov "Yuqumli kasalliklar" 1993 y 134 bet.
2. D.B. Mirzakarimova Ya.M.Yuldashev Yuqumli kassallilarning erta va differensial diagnostikasi 2019 yil 108 bet
3. Sh.SH. Shovahobov "Yuqumli kasallilar va epidimiologiya asoslari" 1977 yil 108 bet
4. O.B.Raxmatov Bolalar yuqumli kasalliklari 2008 y 105 bet
5. «Yuqumli kasalliklar». Tibbiyot oliy o'quv yurtlari uchun o'quv qo'llanma. Madjidov V.M. — Toshkent — 1995-y
6. "Virusli gepatit" monografiya Riga — 1990.
7. M.D.Axmedova, A.R. Obloqulov, S.N.Boboxo'jaev " Yuqumli kassaliklarda hamshiralik ishi " 2008 y 85 bet.
8. .Ўзбекистон Республика Соғлиқни сақлаш вазирининг 2024 йил 29 мартдаги -сон буйруғига асосан тузилган ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ВАЗИРЛИГИ РЕСПУБЛИКА ИХТИСОСЛАШТИРИЛГАН ЭПИДЕМИОЛОГИЯ, МИКРОБИОЛОГИЯ,



ЮҚУМЛИ ВА ПАРАЗИТАР КАСАЛЛИКЛАР ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТИББИЁТ  
МАРКАЗИНИНГ «ЎТКИР ВИРУСЛИ ГЕПАТИТ А ВА Е» НОЗОЛОГИЯСИ БЎЙИЧА  
МИЛЛИЙ КЛИНИК ПРОТОКОЛИ

9. Internet ma'lumotlari: <https://uz.wikipedia.org> , <https://www.who.int>, <https://kun.uz>,  
<https://ww.smclinic.ru>, <https://med24.uz>, <https://mymedic.uz>,